

DISSERTATIO ACADEMICA,
HISTORIAM BORGŒ
URBIS NYLANDIÆ,

LEVITER ADUMBRANS:

CUJUS

PARTEM PRIOREM,

Conf. Ampl. Fac. Phil. Aboënsis

Præfide

Mag. HENRICO GABRIELE
PORTHAN

*Eloq. Prof. Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Hum. Hist.
& Antiquitt. Membro,*

Publico examini subjiciet

MAGNUS ALOPÆUS,

Wiburgensis,

In Aud. Maj. die XII. Nov. MDCCXCIV,

Horis a. m. solitis.

AEOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

S. I.

Eos qui Nylandiæ oram maritimam hodie incolunt homines, lingua Svecana, quam in propriam sibi dialectum flectunt, utentes, nec Fennicæ esse originis, nec terram, quam jam occupant, antiquitus tenuisse, apud omnes in confesso est. Contra, ut ceteras Fennicæ partes, ita hanc regionem a Lapponibus olim fuisse pererratas, multa docent, quæ adhuc supersunt, indicia: quo tempore valde incultam fuisse, mores illius populi, præter Rangiferorum curam non nisi venatui & piscatui dediti, satis produnt. Hos Lappones Fenni nostri, ab oriente huc advenientes, ex tota hodierna Finlandia pedetentim expulerunt, sedesque suas mature in Nylandiæ oris collocarunt, atque agriculturæ & rei pecuariæ studentes, terræ etiam faciem sensim mutarunt: donec novi ex Svecia advenæ maximam hujus regionis partem iis eriperent, atque ad interiora Fennicæ loca, incolas, qui tela victorum evaserant, commigrare cogent.

A

Fen-

Fennos vero, quamdiu oram Nylandiæ & Fenniaë Australis maritimam insulasque ei objectas habitarent, cum Estonibus, genere sibi conjunctis, qui alterum nostroque oppositum sinus Fennici littus tenebant, frequens habuisse commercium, dubio caret. Ac piraticam etiam his adsociatos exercuisse, veri simile est; quam inprimis & magis proficiam & frequentiore factam fuisse credas, postquam mercatura Russos inter atque Wisbyenses inferiorisque Germaniæ urbes florere uberius cœpisset (*). Svecica quoque littora ab hujusmodi piratis subinde fuisse infestata, haud improbabili putes; cum tot hostiles in Sveciam invasiones a paganis factas memorent antiquæ historiæ Svecanæ scriptores, quorum interdum socios Fennos etiam fuisse, non modo MESSENTIUS aliique recentiores tradunt, sed etiam Legendæ Sanctorum antiquæ, atque Breviaria, ubi expeditionis Regis *Erici IX* mentio injicitur, confirmant (**). Quales igitur eorum prædationes, inter causas etiam commode referri possunt, cur laudatus nuper Rex *Ericus* bello Fenniam aggredereetur. Expeditionem vero ejus contra Fenniaë australis & hodiernæ Nylandiæ incolas, utpote illius culpæ maxime reos, inprimis fuisse susceptam, multa demonstrant argumenta: quibus bar-

(*) Cfr. PRÆSIDIS *Annotationes ad Chronicon Episcop. Finl. Juustemianum* p. 48-51.

(**) Vid. l. c. Cfr. etiam Ampl. HALLENBERG *Disf. de Nobilibus in Svio-Gothia Litteratis* p. 23 sqq.

baris facile victis atque fugatis, oram maritimam, ut illos a piraticæ postmodum faciendæ opportunitate excluderent, Sveci occuparunt, novisque suæ gentis colonis habitandam tradiderunt; quod quin jam ab Erico Rege factum sit, Historici nostri non dubitant. Unde huic Provinciæ nomen *Nylandiæ* (Terræ Novæ) accessit. Successu temporis colonia hæc Svecana orientem versus sensim magis extendebatur, & ad flumen usque *Kymmene* porrigebatur. Hinc factum, ut hodieque tota Nylandiæ ora, a Tenalensi usque parœcia ad dictum fluvium (h. e. tota quæ austrum spectat ora Fenniæ) a Svecanis habitetur incolis; cum Finlandiæ proprie sic dictæ non nisi insulæ (*Stären*), nec illæ nisi australiores, colonos habeat Svecicos, in continenti autem pauci admodum ejus generis reperiantur. (*) Ad quod tamen consilium etiam hanc contulisse causam putes, quod & pluribus majoribusque insulis Finlandiæ ora quasi munita sit, ita ut continentis incolæ, insulans invitis, haud facile navibus mare adire quirent, & ab Elstonum societate consiliisque, atque prædæ ditioris illecebris, essent remotiores.

Dubio caret, coloniam hanc Svecicam initio parum fuisse numerosam, indeque minus validam; mul-

A 2

ta-

(*) Cfr. *Annotationes ad Chron. Faustianum* p. 52 sq. not. 22. Negatum tamen haud volumus, aliquando plures olim fuisse colonos Svecicos in terra continente Finlandiæ propriæ collocatos, qui postea variis fatis, bellorum maxime calamitatibus dimiauti, locum Fennis ex vicinia adfluentibus, concefferint.

taque hinc a Fennorum vicinorum, patriis sedibus hostiliter expulsorum, odiis & incursionibus passam fuisse damna. Namque hi, injurias ulturi, cum Tavastis, Careliis aliisque barbaris reliquas Fennicæ regiones habitantibus, atque etiam cum Russis, piraticarum olim expeditionum, nunc odii in novos vicinos advenasque, fociis, ad infestandos Svecos sese conjunxerunt, crebrisque invasionibus novam Svecorum coloniam infestarunt. Mercatores autem Wisbyenses, Lubecenses & Rigenfes, passorum olim a piratis damnorum, præ lucro præfente obliti, suamque magis rem, quam Religionis novæque in his oris Ecclesiæ Svecanæ Fennicæque commoda spectantes, hoc eorum studium alebant, arma, equos, navigia aliasque res ad bellum gerendum necessarias (bona hostibus ablata, sine dubio, mercedis loco, vili pretio recipientes) iis suppeditando; quod ex litteris Papatum, cum *Honorii III.* a 1221. tum *Gregorii IX.* a. 1229. & 1230 datis (*), discere possumus. Quæ tamen molimina hostilia hanc, etsi valde afflictam, coloniam prorsus subvertere non potuerunt. Svecorum enim auxilio, ei sine dubio subinde misso adjuncta, se defendebat, & paullatim majus majusque cepit incrementum. In qua re promovenda, insignia imprimis fuisse merita *Episcopi Thomæ* comperimus; qui præter litteras ad subtrahenda hostibus novæ Ecclesiæ

(*) Vid. *Annotationes ad Chron. Juust.* p. 106 not. 76, p. 101, p. 102, pag. 179 not. 34. Cfr. a *CELSE Appar. ad Hist. Sveo-Goth.* Sect. 1, p. 52 n. 16, p. 62 sq. n. 5 & 7.

siæ auxilia spectantes, quas modo tetigimus, alias a
 Papa Gregorio IX impetravit, quibus sub protectione
 Apostolicæ sedis & sua, Episcopum, Clerum & populum
 Finlandensem recepit, atque molestatores eorum per cen-
 suram Ecclesiasticam compeisci iussit. (*). Quin idem Pa-
 pa Militibus etiam Christi in Livonia injunxit (**), ut
 in remissionem peccaminum ad provinciam Finlandicæ pro
 defendenda novella plantatione ad Christi fidem in ea no-
 viter converforum, contra infideles Ruthenos personaliter
 accedentes, cum consilio Finlandensis Episcopi, qui assum-
 sit in præmissis partibus negotium fidei ex animo prose-
 quendum, defensionem eorum insisterent viriliter & potenter:
 cui tamen mandato Apostolico paruisse non videntur.
 Quam vero gravibus nova Ecclesia & colonia peri-
 culis & cladibus esset exposita, vel inde patet, quod
 omnis zelus Episcopi, diligentia & providentia, im-
 pedire non valeret, quo minus ad evitandam hostium
 sævitiam fugam ipse capeffere, Wisbyamque petere an-
 no 1247 cogeretur. Quod ostendere satis videtur,
 præsidia & munimenta, quibus se tueri possent, inco-
 lis hactenus defuisse (***). Nec tranquillitate atque
 securitate frui hæc ora potuit, antequam Thorkillus
 Canuti anno 1293, expeditione in Careliam suscepta,
 maritimaque illius regionis parte occupata, arcem
 Wiburgensem in præsidium & terræ a se subjectæ &

(*) *Annott. ad Chron. Juust.* p. 101 not. 71.

(**) *Litt. a. 1232 datis. Annott. ad Juust.* pag. 102 not. 179 sq.

(***) *Cfr. l. c. p. 127.*

veteris coloniae, contra Russos imprimis iisque adjunctos Carelios, conderet. Quo firmo contra inquietos hostes munimento exstructo, otium tandem nacti sunt qui Nylandiam habitarunt, antea multis crebrisque incurfionibus identidem infestati. Nullum antea in tota Nylandia fuisse castrum credas; certe nulla ejus rei nostris temporibus supersunt vestigia: uti nec litterae Papae *Alexandri III* (datæ Tusculi V. Idus Sept. a. 1164) accurate expensæ demonstrant, illi aliquid de munitimentis Fennorum innotuisse.

Colonos autem, qui in Fennia, atque maxime in Nylandia, sedes suas posuerunt, ex *Helsingia* fuisse oriundos, valde probabile videtur; quod vel ex locorum quorundam nominibus concludere fas est (ex. gr. parœciæ *Helsing*, urbis *Helsingfors* &c.), quæ non obscure hanc originem suam produnt? Neque parum roboris huic sententiæ inde accedit, quod in scriptis antiquis Nylandiæ incolæ dicuntur *habitare in jure Helsingonico*; patriæ nimirum suæ legibus & consuetudinibus uti, colonis his concedebatur (*). Quod vero Ducem *Guttormum* hancce coloniam in Fenniam deduxisse narrant *ÖRNHJELM*, & ex eo recentiores, inter fabulas merito refertur. Nulla enim alia insignis nisi R. *Erici* & *Thorkilli Canuti* ad Nylandiam expeditio, certo veterum confirmari potest monumentorum suffragio.

§. II.

(*) Cfr. I. c. p. 57, 192 not. 56; p. 230 sq. not. 106; p. 265 sq. not. 168; p. 316 sq. not. 246; p. 358 not. 310.

§. II.

Qua ratione Nylandia post Svecorum adventum fuerit primum gubernata, prorsus ignotum nobis est; valde tamen probabile videtur, nec firmo admodum regimen civile adhuc nixum fuisse fundamento, satisve prudenter institutum ac stabilitum, nec rem militarem optime constitutam; quod vel ex crebris illis funestisque hostium invasionibus, quas supra memoravimus, colligi posse videtur: credas fere, ecclesiasticæ auctoritati soli novos colonos fuisse commissos? Post aedificatam autem arcem Wiburgensem, ejus Præfecto curam etiam Nylandiæ fuisse demandatam, multis demonstrari potest rationibus (*); sufficit commemorasse litteras Regis Magni, *Erici* filii, anno 1331 datas, qui-

(*) Occurrit quidem in litteris a. 1327 datis (de quibus mox) mentio *Gerardi, Advocati* (h. e. Præfecti) *Nylandiæ*; sed si Wiburgensi ditioni ille simul non præfuit, diu tamen Nylandia peculiari paruisse præfecto non videtur? Anno enim 1331 *Petrus Johannis*, a. 1362 *Suno Haquini*, a. 1373 *Hennecbinus Dume*, Præfecti Wiburgenses, Nylandiæ simul præfuerunt. Cfr. *Tidn. utgifne af et Sällskap i Åbo*, a. 1785. Append. p. 225—230. Extructo autem postea Castro *Raseburgensi*, quin occidentalior Nylandiæ pars (*Raseborgs-Lån*) hujus arcis paruerit præfecto, nullum est dubium (cfr. l. c. p. 221—224) Superfunt etiam literæ *Beronis Legiferi*, in quibus *Legiferum* ille se appellat *Nylandiæ*; sed per totam tamen Finlandiam jurisdictionem ejus sese extendisse, certum est; *Nylandiæque* appellationem ideo tantum

quibus conventionem ab Episcopo Aboënsi *Benedicto* cum incolis Advocaciæ (s. Præfecturæ) Wiburgensis de decimis solvendis initam confirmavit, & ubi Advocacia illa in *Jus* dispescitur *Karelicum* & *Helsingonicum* (*) (qua posteriori denominatione Nylandiæ incolas

eo loco usurpasse videtur, quod in hac provincia, cum illas exararet literas, versaretur, ibique jus diceret. Cfr. *Annot. ad Chron. Juusten.* p. 192 not. 56, & p. 325 not. 258. Alienum forte non fuerit, hoc simul loco indicare, ex literis vetustis judicialibus, quarum exempla adhuc supersunt, apparere, a. 1351—1356 *Vicarium Legiferi* in Nylandia fuisse *Matthiam Koog* vel *Kogger*, (l. c. p. 325, not. 259), & a. 1380 *Olaum Petri* (*Olof Pedersson, Underlagman i Nyland*); eodemque anno (1380) & 1382 in supremo Judicio Regio (*Råstle-Ting*) Borgox habitò, Regis locum tenuisse (*Ronungs dom i väryo hafvande*) *Johannem* (*Jöns*) *Hinteken* vel *Hindteckår*, hominem Germanicæ, ut videtur, nationis. Provinciæ hujus Judices Territoriales ab anno saltem 1415 duos fuisse, Nylandiæ scil. *Occidentalis* & *Orientalis* (*Väster-Nyland* & *Öster Nyland*), ex illorum temporum monumentis discimus.

(*) Cfr. l. c. p. 230 sq. not. 106. Ratio *Decimas Episcopales* solvendi quæ tum constituta fuit, postea ad tempora usque reformatorum apud nos sacrorum, eadem mansit; ita ut incolæ Nylandiæ nullas *Fruventi* decimas, sed earum loco definitum illa conventione *Butyri* pondus (*Näbbeskatt-Smör* dictum, nempe quotannis *anam marcæ butiri de quolibet capite virilis vel muliebris sexus, septimum suæ ætatis annum complente*.) Episcopo solverent. Cfr. l. c. p. 564 not. Quæ res ostendit, majori cura prisca temporibus rem pecuariam, quam agrariam, in Nylandia fuisse cultam.

colas olim significari siveviffe, supra monuimus).
 Atque ex eo tempore constitutio & conditio Nylandiæ melior fuit reddita; ejusque incolæ ab hostium invasionibus magis securi, victum cultumque sibi comparandi varia sensim consilia arripuerunt. Tum temporis etiam mercaturam ad ostia fluminum Nylandiæ cum mercatoribus Germanicis & Livonicis exerceri coepisse, probabile est. Certe jam ante terram nostram a Svecis occupatam, commercium quoddam inter mercatores hosce Fennosque intercessisse, literæ Papales supra memoratæ indicant, quibus prohibita hæc fuit mercatura; Fennis vero expulsis, Mercatores navigationem suam ad portus Fennicos plane deferuisse, non est cur credamus.

Fieri igitur non potuit, quin plures ex Nylandiæ incolis, qui de ista mercatura lucrum haurire cuperent, ad ostia fluminum pedetentim se conferrent, mercesque ex interioribus regionis partibus secum portarent, quo merces alias his terris non indigenas, illis redimerent, partimque suis rursus popularibus cum lucro venderent. Loca autem, ubi sedes suas ponerent, (prope ostia fluviorum), re ipsa monente, elegerunt, quo promptiorem commodioremque sive cum exteris sive cum suis hominibus mercaturam exercere possent. Ad quod consilium alia quoque ratio accessit; nempe quod piscaturæ commoditas, iis temporibus uberrimæ (antequam & piscatorum aucta multitudo atque diligentia, & aquæ in fluviorum ostiis

B pro

profunditas, quæ copiam piscium allegerat, per li-
 -mum quotannis devectum relictumque, decrescens,
 -ut alias supervenientes causas omittamus, hoc lucrum
 -diminuisset), homines in hæc eadem loca congregavit.
 - Ut vero constantius commodiusque esset illud cum mer-
 -catoribus exteris civibusque commercium, deinde senfim
 - *Urbes* in hujusmodi locis enatæ conditæque sunt; quo
 - modo in Nylandia nostra *urbes Borgoom & Helsing-*
 - *forsium* exordium cepisse, novimus: de quarum illa,
 - (ætate huic superiore) ejusque fati, quantum quidem
 - ob monumentorum antiquiorum defectum præstare
 - nobis licet, paucis agere jam constituimus; sperantes
 - fore ut L. C. juveniles nostros conatus, historiæ illu-
 - strandæ urbis patriæ dicatos, mitiori perstringat cen-
 - fura.

§ III.

Diu vero antequam *Borgoæ* urbs ædificari cœ-
 -pisset, Parœciam eodem hoc nomine appellatam flo-
 -ruisse, Templo suo fuisse instructam, & suos habuisse
 - Curatos s. Pastores, extra dubium est: quam in anti-
 -quissimis Nylandiæ, imo totius Finlandiæ merito esse
 - adnumerandam, simul constat. Anno enim jam 1327
 - mentio ejus Curatiqui sui *Henrici* in vetustis monumen-
 - tis injicitur (*). Ad hancce parœciam tota olim per-
 - ti-

*) Dignæ quæ hic legantur sequentes Literæ, rem demon-
 -strantes, pluribus ex rationibus videntur; quare eas, ex
 - *Registro Ecclesiæ Aboënsis* in R. Bibliotheca Stockholm

tinebat terra, quæ postea nomine venit *Territoriâ Borgoënsis*, ac præter quasdam alias hodiernas ecclesias,

B 2

fias,

affervato descriptas, apponendas judicavimus: "Omnibus præfens scriptum cernentibus *Andreas*, frater *Symonis di-cti Flaxôgbæ*, salutem in Domino sempiternam. Tenore præfencium constare volo evidenter, me viro discreto Domino *Henrico*, *Curato in Borga*, tam ex parte fratris mei *Karoli*, quam ex parte mei, predia nostra in *Stensbôlä* pro pleno precio vendidisse, & idem præcium ab eodem *Henrico* totaliter subleuasse, cum omnibus suis pertinentiis & adjacencijs quibuscunque, presentibus viris fide dignis *Domino Karolo Neskonungsson*, *Capitano Finlandensi*, *Karolo Harokson* (an *Haraldson*?), *Petro Postoll Advocato Tavastie*, *Gerardo Advocato Nylandie*, *Biorno Legifero*, *Henrico Wman*, *Johanne Galnä*, ceterisque aliis quam pluribus fide dignis: Quorum sigillo presentem peto literam roborari, quia sigillum personale non ullum habeo. Datum & actum anno Domini MCCCXX septimo, ja Dominica Letare." (l. c. Fol. 145). Aliis literis a. 1532, partim a testibus quibusdam *die Julianæ Virginis* (16 Febr.), partim a *Berone*, *Legifero partium Orientalium Finlandie*, *Dominica Trinitatis*, partim a. 1533 a *Karolo Näs-konungsson*, *Milite*, datis, (in quibus mentio etiam fit *Lauren-cii*, *Advocati Tavastie*), idem *Henricus* vocatur *Curatus in Keckala* (*Keckalum*, & *Dominus Hinzo Rector Ecclesie Kyckalum*) h. e. *Kiikala*; quo itaque translatum fuisse, patet, (quæque Ecclesia tum sine dubio vicinas paræcias hodiernas, *Lojo*, *Wiktis* &c. complectebatur?). Biennio autem post, a. 1535, aliis literis ab *Årengiflone Andris-son*, *Advocato Aboënsi*, qui *Dominum Karolum* (*Näs-konungsson*) *Militem*, vocat *antecessorem suum*, idem *Hen-ricus* audit *Dominus Henricus in Ham* (*Haubo*); & rursus

fias, Capellas habuit sibi adnexas (parœcias hodie peculiares) *Perno*, quæ ambitu suo Ecclesias etiam *Eli-*

aliis literis a. 1337 a *Laurentio Petârson, Advocato Abo-
 ënsi*, datis, appellatur *Dominus Henricus, nunc Curatus
 in Saw (Sagu)*; ita ut sæpe stationem mutaverit necesse sit,
 nisi alterutro loco nomen Ecclesiæ vitiose scriptum sit? Vid.
 cit. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 146. Ab hoc autem diversus fu-
 isse alius videtur *Dominus Henricus de Borga*, quem a.
 1340 ut ejusdem Ecclesiæ Pastorem in sequentibus com-
 memorari litteris videmus, etiam illis exscriptu non indignis:
 "Noverint universi, quod ego Johannes in Stensbôle reco-
 gnosco me leuasse a venerabili in Christo patre, Domino
 "Hemingo, permissione Divina Episcopo Aboenti, illas LX
 "marcas denariorum, in quibus predecessor suus Dominus
 "B. (*Benedictus*) bone memorie condam Episcopus Aboensis,
 "patri meo tenebatur obligatus, pro quibus eundem Domi-
 "num meum H. (*Hemmingum*) tam ex parte mea quam fra-
 "tris mei, liberum reddo & quitatum. Preterea recognosco
 "me debere sibi dare quolibet anno XX marcas denario-
 "rum Sveuorum nunc currencium, vel earum valorem in
 "pecoribus & butyro, seu aliis rebus, prout solent recipe-
 "re mercatores, de exactione in parrochia Borga & ea-
 "pellis sibi annexis. Ac etiam (excidisse hic quædam ver-
 "ba, palam est?) virorum Dominorum *Henrici de Borga*,
 "*Ærvasi in Kirkislät*, Nicolai Vellus & Pauli de Tenala,
 "quia proprium sigillum non habeo, presentibus sunt ap-
 "penfa. Datum in Kirkislät anno D:ni MCCCXL, feria 2:da
 "post Dominicam Reminiscere." Ibid. fol. 146 sq. Confirmant
 hæc literæ ea quæ nuper significavimus, rei pecuariae ho-
 rum locorum incolas maxime studuisse, & mercaturam quan-
 dam hic jam tum factam fuisse; simulque docent, Capellas
 quasdam (sine dubio *Perno* & *Sibbo*, de quibus mox) eccle-

imā(forte?) & *Pyttis* complectebatur, & *Sibbo*, ad quam Parœciæ quoque hodiernæ *Thusby* & *Helsing* pertinuisse videntur (*). Ob paucos namque incolas, in terrarum adhuc exulta, nonnisi sensim Templâ erigi & Pastores iis præfici proprii poterant.

Celebritatem vero inprimis nacta est Ecclesia hæc Borgoënsis, postquam Rex *Magnus Erici* a. 1351 Abbatem & Fratres Monasterii *Padis* in Estonia, (Cisterciensis ordinis), *Jure Patronatus* in eandem Ecclesiam donasset: quæ ejus liberalitas, cum materiam deinde liti diurnæ inter Præfectos illius Monasterii & Episcopos Aboënses agitata, dedisset, animum Scriptorum fere omnium qui Historiam Svecanâ illorum temporum narrarunt, ad se convertit (**). Quoniam vero alio loco ex instituto hæc res explicata est, (***) nobis fusius illam hic exponere haud est necesse. De

B 3 0751 401111 2000 statu

fiæ Borgoënsi jam tum fuisse adnexas, & ex hac parœciâ Præsuli Aboënsi, Decimarum Episcopatum loco rediisse XX marcas denariorum (harum 5, versus finem seculi ejusdem, libræ argenti puri, en mark lfdig, in his oris adhuc respondebant). Videtur Johannes ille de Stensbôle redemisse ab Episcopo, pro definita illa summa pecuniæ, decimas Episcopales (*Nåbbel, skatt: Små*) Ecclesiæ Borgoënsis.

(*) Cfr. *Annott. ad Chron. Juust.* p. 307.

(**) Cfr. præter *Messenium*, *VON DALIN Svea Rikes Hist.* II Del. 13 Cap 2, §. p. 305, & *Lagerbring Svea Rikes Hist.* III. D. 6 C. 25 §. 413 sq.

(***) Vid. *Tidningar utg. af et Sällskap i Åbo* a. 1785: *Append.* p. 94—III. Cfr. *Annott. ad Chron. Juust.* p. 305, —11, p. 404 & p. 422 sq.

statu tamen atque conditione hujus Ecclesiæ, quæ ex monumentis hanc litem attingentibus discere licet, paucis commemorare placet.

§. IV.

Inde igitur edocemur, **Conventum Padisensem** beneficio Regis non modo jus Curatum hujus Ecclesiæ præsentandi & nominandi accepisse, sed etiam accedente consensu Episcopi Aboënsis (*), potestatem omnes redditus pastorales ex hac Ecclesia provenientes Monasterio suo vindicandi (**); hac tantum conditione adjecta, ut majores æquo et solito a parrochianis redditus non exigent, & ut aliquem ex fratribus illuc mitterent, qui munere Curati fungeretur: quales igitur *Vicarios* sive *Capellanos* peregrinos pro lubitu Conventus missos, revocatos & mutatos, quamdiu Pa-

(*) Quem consensum Rex aliter sibi comparare non potuit, quam ut novos duos in Ecclesia Aboënsi Canonatus institueret; quibus fundandis prædia Regia in *Tessio* (parochiæ hodiernæ *Pyttis*) & quædam alia dicare Ecclesiæque Cathedrali donare necesse habuit.

(**) *Omnia jura temporalia hujus Ecclesiæ, quæ Padisensibus collata fuisse dicuntur, huc spectabant: nec aliud significabant verba Regis, quod Abbas & Conventus Ecclesiam ex nunc pro suis utilitatibus, regant, ordinent & disponant.* Concessum præterea illis fuit, jus in *piscarias* (si *Ferierne*) ad fundum presbiterialem ibidem pertinentes.

Padifenses jure sibi concessio fruebantur, sacris hic præfuisse, reperimus. (*). Postquam vero R. *Alberti* nomine prædia in *Tesjö* Ecclesiæ Cathedrali fuissent adem-
tæ, adeoque conditio a parte Regis revocata, Episco-
pus

(*) Utramque conditionem exprimunt literæ regię, addentes primo hæc verba: *proviso quod idem Abbas & fratres parochianos ad nova & majora onera non adstringant, quam aliis Curatis facere consueverant*; deinde hæc habentes: *transferentes in ipsos plenam auctoritatem confratres suos personas idoneas, cum & quociens opus fuerit, salvo semper jure dyocessani ibidem, presentandi, instituendi, ac de prefata ecclesia, sicut juris fuerit, faciendi*; five ut in literis confirmatoriis R. *Erici* (*Magni* ulii) verba sonant: *ita quod de ecclesia predicta secundum voluntatis suæ libitum futuris temporibus libere valeant ordinare, dum tamen ecclesia predicta & capella suis debitis officiis non fraudentur*. Hæc erant jura spiritualia eis concessa, tota nempe cura Pastoralis & officia juraque sacerdotalia. De *juri- bus Episcopi*, five inspectionis, five decimarum episcopalium percipiendarum, quod suspicabatur Præses *Annot. ad Cron- Juusten*. p. 308 sq. not. 255 (ubi p. 309 not. 1. 7 vox *Episcopalia* pro *temporalia* per mendum irrepsit), nihil unquam fuisse remissum aut diminutum, nunc censet. Cæterum Padifenses & statim jus sibi traditum arripiebant, & ecclesiam per vicarios suos administrare non negligebant. Qua de re Abbas Conradus in literis ad Episcopum Aboënsē (*Magnum*) datis (circa a. 1418), scribit: "Quod si quis dixerit, nos corporalem & realem possessionem non habuisse, contrarium patet, cum manifestum sit, prefatam ecclesiam & Capellas, a tempore graciæ nobis factæ, *per fratres nostros successores sive succedentes fere rectas, & novissime per quæ-*

pus suam quoque concessionem revocans, jus Padifensibus a se additum abstulit, & Beneficium aliis dedit, parte tamen fortasse ejus aliqua iis relicta? (*). Successor autem suus (secundus) *Johannes Petri*, totum jus suum illis ademisse dicitur, & proprium pastorem Borgoënsibus dedisse, ita ut Padifenses nonnisi post multos annos ab Episcopo *Johanne Westfal*, idque per intercessionem potentis illius Drotzeti *Bo Jönsfon*, illud, nec tamen integrum, recuperarent (**). Quod tandem post novas lites sibi subinde, ac maxi-

"dam fratrem nostrum Nicolaum Boltbe defunctum nomine, rectam, & in eadem tumultatum".

(*) In Testimonio fratris *Tborneri Andreae*, Monachi Vadstenensis, fervente inter Episcopum Aboënsis & Padifenses lite edito, dicitur, Episc. *Hemmingum collationem & unionem* (Ecclesiarum Borgo, Sibbo & Perno) *Abbati & Conventui per eum factas cassasse, irritasse & modo simili revocasse. & dimisso eis duntaxat jure Patronatus seu presentationis, ecclesiam Borgaa cum capella Sibba venerabili viro Domino Olavo Jacobi de Ulsby, tunc seniori & potiori Canonico Aboënsi, Capellam vero Perna Domino Andreae dicto de Perna, auctoritate ordinaria contulisse, eis curam & administrationem in spiritualibus & temporalibus assignando. Quo facto, neque ipsum jus Patronatus Padifensibus illibatum reliquisse, videri queat? Nisi ad interim, aut quia Padifenses nullum Curatum praesentaverant, adeoque jure suo legitime usi non fuerant, hoc fecisse videri voluit?*

(**) Idem *Tbornerus Andreae* dixit: *"Mortuo—Hemmingo—successor ejus immediatus (nempe Episcopus Henricus, morte praeventus, ad muneris administrationem non pervenerat)—"*

maxime ab Episcopo *Magno Tavast* motas, huic at-
 C que

Jobannes Petri - - - omnia jura Ecclesiarum, tam in tempo-
 ralibus quam in spiritualibus revocavit, Abbatum & Conven-
 tui de Pades nullo penitus reservato, conferens ipsam Eccle-
 siam Borga cum dictis suis capellis cuidam Domino *Joban-*
ni Amberni dicto *Gram*, qui easdem ecclesiam & Capel-
 las per XII annos, vel quasi, continue rexit & possedit
 pacifice & quiete, sine omni solutione seu annua pensione dictis
 Abbatum & Conventui - - - facienda. Mortuo autem dicto - -
Jobanne Petri - - superveniens Dominus *Jobannes* dictus
Westfal, - - ad importunas instantias *Boecii Joanson*,
 tunc *Dapiferi Sveciæ*, de mera gratia predicta jura - -
 Abbatum & Conventui de Pades restituit, donec ea ipse vel
 successor ejus ducere revocanda, transferens dictum Do-
 minum *Jobannem Amberni* de ipsa Ecclesia Borga ad ec-
 clesiam curatam *Hattula* in *Tavastia*. - - Confirmantur hæc
 literis Abbatum *Padisensium Nicolai & Tidemannii*; quo-
 rum ille ad Episcopum *Hemmingum* scribens, queritur hunc
Vicarium seu Capellanum *Iadnientium de sæpe dicta* eccle-
 sia amovisse, & contendisse eos ultra quam decet & decu-
 it huc usque de ecclesia Borga nec non capellis ibidem sus-
 tulisse, cum tamen eum non lateret quod a Capellano præ-
 dictæ ecclesiæ & capellis præfecto *L. Marcæ Sveciæ* annu-
 atim iis perpetue deberent procurari; ex quibus tamen, Deo
 teste & propria conscientia, XXX marcus Sveciæ tantum
 sustulissent. Abbas autem *Tidemannus* (ad Episc. Magnum)
 scribit, *Hemmingum* ecclesiæ - - Borga et annexarum capel-
 larum jura sacerdotalia ex mera gratia iis concessisse,
 quam concessionem - - ad dies suos inconcussam tenuit (hoc
 non usquequaque verum, callide esse scriptum, facile pa-
 tet) sub certo tamen censu limitatam: quem censum sui suc-

cessores - - temporibus suis generose iis facebant, tamen non avaritiæ vitio, sed caritiarum ingruentia minorato (leg. minoratum). Etiam hæc magis callide & diffimulanter, quam per omnia vere, scripta esse, apparet. Quæ tamen, cum superioribus collata, satis docent, Episc. *Hemmingum* ita ecclesiæ nostræ possessionem Padifensibus ademisse, ut certam tamen partem reddituum pastoralium (*censum*), cujus summam hodie ignoramus, iis quotannis pendendam, tandem relinqueret: qua Episc. *Johannes Petri* eos privavit penitus, sed quam successores sui, non tamen integram, sed rursus imminutam, iis restituerunt. Reliquam autem reddituum pastoralium partem, beneficii loco, aliquibus suæ Dioceseos Clericis hos Episcopos tribuisse credas; sed curam spirituales Padifensium vicariis permisit? Cumque Abbas *Conradus Magnum* Episc. roget, ut Conventui permittat saltem butiri perceptione gaudere; liquet hanc reddituum partem eos in primis sibi vindicasse. Ac cum frater *Thornerus* testetur, ex quo Episc. *Johannes Petri* ecclesiam Padifensibus ereptam *Johanni Gram* administrandam tribuisset, hunc per 12 circiter annos ei præfuisse, circa a. demum 1381 Padifenses ejus curam recepisse sequitur: quam curam *Jacobum Olai* & *Andream de Perno* non diu agere potuisse, facile videbit, qui meminerit prædia in *Tessjö* ante a. 1364 aut 1365 R. *Alberti* nomine revocari non potuisse, ac *Hemmingum* tamen ante obitum suum (a. 1365 - 1367), Monachis placatum, partem saltim juris sui iis restituisse. Quantum lucri ex jure suo Conventui redierit, e literis patet Abbatis *Nicolai* nuper laudatis; nisi eum etiam illud, sancta sua asseveratione posthabita, diffimulasse credas? *Magno* Episcopo, qui verum jus nullum Padifensibus superesse (utpote prædiorum *Tessjö*entium revocatione extinctum), sed ex mera sedis Aboënsis gratia ecclesiam nostram eos tenere censeret, indigna res visa fuit, ut sua diocesis Monachis

que fedi suæ pro Centum Nobulis Anglicanis (*) a. 1429 vendiderunt. A quo tempore hæc ecclesia cum sæpe dictis suis capellis, ad sacrorum usque apud nos reformationem, ita fuisse Ecclesiæ Cathedrali Aboënsi annexa videtur, ut vel per Vicarios, vel per Curatos ei quodammodo tributarios, administraretur; tributum autem quod hi penderent, ad *Missæ* illius quæ *Auroræ* vocabatur canendæ institutum in Templo Cathedrali sustentandum, impenderetur(**).

C 2 §. V.

peregrinis esset quasi tributaria, & cum suorum clericorum non pauci beneficio egerent, hoc lucrum Estonibus temere accresceret; licet igitur primum exorari se passus, antecessorum suorum facilitatem imitaretur, mox tamen pecuniam a R. *Erico* (Pomerano) & Reg. *Margareta* Ecclesiæ Cathedrali donatam, ad prætensum & tam diu litigiosum jus a Padisenlibus tandem redimendum & amice acquirendum, impendit. Cfr. *Annot. ad Chron. Juust.* p. 404. not. 358. & *Tidn. utg. af et Gålskap i Åbo* l. c. p. 109 sqq.

(*) Quorum quisque eo tempore 4 marcis respondebat Svecicis, ejus valoris ut earum 9 libram argenti puri æquarent: pro qua pecunia piscaturam Salmonum in anni Hellingentii, simul ab iis, Ecclesiæ Cathedrali acquisivit.

(**) Expreffe de Episcopo *Magno Olai* scribit *JUUSTEN* (*Chron. Episcopor. Finland.* p. 21 Ed. Præfidis): "Jus Patronatus quod habebant fratres Monasterii Padensis in Livonia ad Ecclesias Borgo, Sibbo & Perno, per ipsius industriam obtinent Aboënses (h. e. Ecclesia Cathedralis Aboënsis), *Ex*

§. V.

In his tot literis, quæ famosam illam de jure Patronatus in Ecclesiam nostram, attingunt litem, nulla omnino fit *Urbis* Borgoënsis mentio: unde colligas, nullam hic eo tempore urbem adhuc existisse? Sed anno tamen 1346 jam conditam fuisse, ex relatione Senatus Urbici Borgoënsis, dicitur in Literis Regis CAROLI XI ad Governatorem Nyländiæ a. 1698 d. 2 Decembris datis, quarum exemplum in Libro Monumentorum ejusd. Senatus (*Borgå Magistrats Svartbok*) p. 44 sq. servatur (quarumque meminit etiam PALMSKÖLD (*Collection. N:o XIV, Topograph. T. LX. p. 71*), ubi verba audiunt: "Borgmä-

earundem etiam Ecclesiarum censibus prima Missa, quæ quotidie in Aurora in Ecclesia Aboënsi dicitur, perpetuata est". Cfr. *Annott.* ad eundem p. 404. not 358. Hujus igitur generis Curatus vicarius aut tributarius fuerit oportet *Laurentius Ingemundi* (Laurens Ingimundson, qui a. 1456. vocat se *Kirkio prestber* i Borgha, cum a. 1431 sese vocasset *Kirkioprestber i Halicko*, unde sese illic translatum fuisse significat, cujusque frater *Olaus Ingemundi, Armiger (a Vapn)*, ibidem audit, *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 201 & 252. Ac interim ecclesiam *Perno*, propriam Pastorem, licet eidem oneri subjectum, eodem circiter tempore accepisse, adeoque a Borgoënsi fuisse separatam, reperimus: quare a. 1442 mentio fit *Dni Laurentii Skytte, Curati (Kirkiöherre) in Perna.* *Reg. Eccles. Ab.* fol. 149.

"måstare och Råd, samt Borgerskapet i Borgå Stadh
 "sig deröfver besvärat, at - - - oachtadt att oftabe-
 "målte *Stad ifrån desf första fundation a. 1346* altydh
 "och in till denna tiden har varit lyka dehlachtig
 "med Sochnen i samma Kyrkia" &c. Unde autem
 hanc illi noticiam hauserint, aut quibus argumentis
 veritatem asserti sui probare valuerint? penitus nos
 latet: adeoque parum huic asserto fidere audemus.
 Verum antequam a Padifensibus jus suum redimeretur,
 vere tamen Urbem hic fuisse, suis & *Consulibus* &
Senatoribus jam instructam, ex litteris liquet eorundem
 a. 1424. datis, quas hanc ob causam ex *Regist.*
Eccles. Aboënsis (fol. 133) descriptas, subjungimus: "Al-
 "lom thóm thetta breff höra eller see, kungörum vi
 "Borgamestare oc Radmen j Borghia met thesso wara när-
 "warande opno brefue, at areno cepter Gudz byrd
 "MCDXXIII^o, Toarsdagen næst fore fastaganx sun-
 "nadagh, kændes för oos hustrv Cristin Pedersdotter,
 "Biorn Saluesöns hustrv, at hanne bonde, som tha
 "hardelica kranker laagh, oc hon, met samtykkio oc go-
 "dan vilia giord hafdo Jorda scipte met Domproa-
 "sten oc Capitulit j Abo a Domkirkionne wegna, j
 "swa matto, at the hafdo fat ok wplatit met allom
 "ræth Domkirkionne j Abo all thera godz j Saw sokn
 "liggiande, swa som ær Lolas, Odekulla, Kurkifala
 "oc Padasa, met allom tillaghum, engo wndantagno
 "oc skildo, vthan hwsüm, for huilkom the skulu en
 "förnöghæs, oc Padhasa godz, som hwsüv Ger-

"trudh Lökanæs enkia var pantsætt för L marc swen-
 "ska j Aboes mynt, skall for:da Domkirkia åter-
 "lösa, ok ena engh aff Haquon Diegn, som war pant-
 "sæt för fyra marc swenska: ok for:da Biorn ok
 "hans hwstrv Cristin skulu hafua ok beholda all the
 "godz Domkirkian aatte i Borgha fokn, som æru
 "Skinnareby, Stensböla, Böla och Metha, met al-
 "lom tillagom, engo wndantagno ok skildo, vtan hu-
 "sum, som landboen tilhóra; oc for thy for:da Biorn
 "for sinom krankdom, oc hustrv Cristin for annor
 "lagha forfall, kundo ey siælfue til Saw fara, ther
 "godzen liggia, befælt the fullelika met alla makt
 "sinom maagh, Peder Hoornhws, at fara til Saw, oc
 "ther sköta oc skiaela æpter landzlaghum for:da godz
 "aa thera wegna Domkirkionne i Abo til æwinnelika
 "ægho; ok hwat han gör aff wara wegna j thessom
 "forscrifnom ærandom, thet wiljom wistadhukt ok fast
 "halla, likærwis som wi thet siæluæ giort hafdom.
 "Thil mera wisso oc wtnisbyrdh thessa forscriffna
 "stykkæ, hængiom wi waart Stadzens Incigle for
 "thetta breff, som Scriffuat ær aar dagh ok Stadh
 "forscrifnom.